

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Веселка Тончева, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН,

относно конкурс, обявен от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2.1 Филология (Антропология на българите. Български фолклор), публикуван в Държавен вестник, бр. 54 от 29.06.2021 г.

Данни за конкурса

В конкурса за академичната длъжност „професор“ като единствен кандидат участва доц. д.ф.н. Николай Георгиев Папучиев. Той е представил всички необходими документи за участие в конкурса. Със своята научна продукция, експертиза и академична активност той напълно отговаря на параметрите на конкурса.

Данни за кандидата

Н. Папучиев получава магистърска степен по филология със специализация етнология в ЮЗУ „Н. Рилски“ – Благоевград, и по социология – в Lund University, Швеция. През 2007 г. придобива образователната и научна степен „доктор“, а през 2016 г. – научната степен „доктор на науките“. От 2013 г. до днес е доцент в Катедрата по българска литература във ФСЛФ, СУ „Св. Климент Охридски“, от 2019 г. е и неин ръководител. Ръководил е редица дипломанти и успешно защитили докторанти.

Кандидатът осъществява различни специализации и участва в програми за преподавателска мобилност в Полша (Варшава, Лодз, Познан, Люблин), Австрия (Грац), Швеция (Lund University) и др. Многобройни са участията му в национални и международни форуми – конгреси, конференции, кръгли маси, семинари и др. в България и чужбина (Германия, Босна и Херцеговина, Полша, Унгария и др.). Изнасял е публични лекции у нас и в различни институции в Полша. Активно участва и в различни по характер и тематика проекти – организационно-практически; научноизследователски, образователни, сред които и такива в рамките на международни научни програми. Богатата научна и професионална биография на Н. Папучиев по убедителен начин илюстрира неговото развитие и израстване, както и успешната му реализация като изследовател и преподавател.

Описание на публикациите на кандидата

Кандидатът представя пълен списък на всички свои публикации, който съдържа 4 монографии, 2 учебни помагала, 5 съставителства на научни сборници и десетки статии и студии, обхващащи широк диапазон от тематични полета. Сред тях се открояват двете му по-ранни монографии, представящи изследователски поглед към фолклора като ресурс за конструиране на националната култура и антропологичен прочит на връзката на идентичността, националния наратив и идеологията с вещта – от народното изкуство, през художественото произведение до сувенира. В настоящия конкурс Н. Папучиев се явява с 2 монографии и 3 статии.

Основни научни приноси

Основно място в представените за рецензиране трудове заема монографията „Музеят – възможен и невъзможен. Предизвикателства на масовата култура, стратегии на пазара и носталгично помнене на миналото“ (2019). Изследването представя задълбочен поглед към съвременния музей и музеология, базиран на емпирични наблюдения и натрупвания на автора, с опори в обширна българска и чуждоезична литература. То е структурирано в две глави, които имат своята относителна самостоятелност и представят различни по тип и модус на съществуване музеи.

Анализът в *Първа глава* обхваща пет експозиции, поставени в два раздела. В първия чрез проучването на ролята на три важни музейни експозиции авторът търси влиянието на литературата (и киното) в сферата на масовата култура: Музеят на Братя Грим в Касел, Германия, и проблемите на рецепцията към фолклорната приказка; Къщата на Жулиета във Верона, Италия, през прочит на литературата и пространствата отвъд нея; и Къщата музей на Баба Илийца в село Челопек отново през литературата, но и през гледната точка на етнографията. Тези три отделни случая (case study) дават възможност анализът да се позиционира в междинните полета, в които се осъществяват трансформации на сюжети от „високата“ литература и се превръщат в конструкти за всекидневна употреба. Н. Папучиев откроява механизмите, по които смисловите ядра на литературните послания се преформатират в една интерпретативна среда, освободена от контрола на експертното знание.

Какви са политиките на музеите в условията на променящи се очаквания от страна на публиките им авторът илюстрира с два други случая във втория раздел от Първа глава на

текста: Първият етнографски музей на открито – Скансен, в шведската столица и българският му еквивалент Етъра в Габрово. Изборът на тези два музея е особено сполучлив, защото предлага интересна феноменологична перспектива по отношение на цялостното присъствие на етнографския музей в съвременността. Но и защото, както твърди Н. Папучиев, големият наратив за историята на нацията, основаващ се на въобразената наследена културна автентика, вече не е достатъчен, за да се поддържа постоянно висок туристически интерес. Изследваните музеи в Стокхолм и Габрово предлагат експозиции, включващи активност от страна на посетителите. Наред с организирани множество събития, изложбите вече не са реликтова цялост, в която е застинала определена сюжетна конструкция за миналото, а се превръщат в реално индивидуално преживяване. Стават градивен елемент от онова поле, което пряко кореспондира с жизнения опит на самите туристи. Авторът установява, че това на свой ред дава възможност за формиране на собствена рефлексия върху знанието за миналото.

Докато в Първа глава се търси мястото и културната роля на съществуващи емблематични музеи, то анализът във *Втора глава* на текста е фокусиран върху все още неслучения музей на социализма и предизвикателствата на носталгичното спомняне. Проучени са няколко по-големи или по-малки частни колекции, намиращи се в с. Миндя и гр. Велико Търново, гр. Димитровград, гр. Правец, с. Ковачевци, гр. Пещера и гр. София.

Към момента на проучването нито един от разглежданите обекти практически няма статут на музей или колекция с обществен достъп. Те представят собствената гледна точка на създателите си към миналото, в основата на техния интерес и вътрешен подтик е преди всичко индивидуалната перспектива към преживяното. Организацията на артефактите, както и самото им събиране и опазване, се основава на личната визия за параметрите на социалната памет и национална история. Н. Папучиев установява, че поради все още незавършената музеификация, експозициите на предмети от близкото минало се превръщат по-скоро в своеобразно поле на спомена, а не толкова в места на паметта. Експонатите са символни елементи на миналото и се проявяват като инструменти на мнемоническото актуализиране на преживения опит.

Работата на Н. Папучиев върху всички посочени обекти с разнообразен научен и методологически инструментариум разкрива един доста широк емоционален и оценъчен диапазон на отношението към близкото минало. Авторът наблюдава преминаване на едни или други сюжети между личните спомени и колективната памет, едновременно с ефектите

на забравата и носталгията – носталгията като утопично въобразяване на едно идеализирано минало, но и като емоционален инструмент за преживяване на режима. С конкретни примери близкото минало е видно от автора и през още една призма – в контекста на масовата култура.

Трудът на Н. Папучиев е едно сериозно изследване, което има безспорни теоретични, методологически и интерпретативни достойнства. То улавя една моментна „снимка“ на началния период в опитите за музеификация на социалистическия период, която продължава да търси нови полета и форми на съществуване, вписвайки се и в пространствата на масовата култура.

Социалистическото минало присъства и във втората монография на Н. Папучиев, с която той се явява на конкурса, но която не е представена като основен хабилитационен труд – „Фестивали. Мрежи. Идентичности (Маскарадните игри в Перник и регионалните им отражения“ (2021). Аз няма да се спирам на нея, само ще отбележа, че тя също представлява едно високо приносно изследване, в което при разглеждането на Фестивала в Перник като социален феномен авторът прилага теорията на заинтересованите страни (stakeholders), което е съвсем нов подход в тази проблематика.

Заключение

Научните трудове, с които Н. Папучиев се явява на конкурса по безспорен начин го представят като задълбочен учен с изследователски интереси, насочени към съвременността и протичащи в съвременната култура процеси. Заедно с високите резултати от научната продукция, кандидатурата му е убедителна и поради активното му участие в научни форуми и проекти, а към преподавателската си работа той подхожда с отдаденост и висока ангажираност. Научната и академична биография на кандидата ми дават основание с пълна увереност да предложа на уважаемото научно жури да избере Николай Георгиев Папучиев на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2.1 Филология (Антропология на българите. Български фолклор).

София

17.11.2021 г.

Веселка Тончева